Kaisa Alanne, johtaja
Kuurojen Liitto ry
8.9.2025

Asiantuntijakuuleminen: Viittomakieltä käyttävien oikeudet HE 294/2014 vp – EV 346/2014 vp

"Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin sen turvaamiseksi, että viittomakieltä käyttävien oikeudet toteutuvat koko maassa siten kuin heidän kielellisiä oikeuksiaan koskevaa lainsäädäntöä laadittaessa on tarkoitettu."

Kuurojen Liitto ry kiittää perustuslakivaliokuntaa mahdollisuudesta tulla kuultavaksi viittomakieltä käyttävien oikeuksien osalta. Liitto toteaa, että perustuslakivaliokunnan lausuma on syytä pitää yhä voimassa, sillä riittävää kehitystä oikeuksien toteutumisessa ei ole tapahtunut.

Viittomakielisten oikeudet nähdään yhä korostuneesti vammaisasioina, ei poikkihallinnollisena kieli- ja kulttuuriryhmän oikeuksien turvaamisena. Tämä näkyy mm. siinä, että vuosikertomuksessa vain oikeusministeriö raportoi ko. kohdassa viittomakielisten oikeuksien toteutumiseen liittyen, vaikka asia koskettaa muitakin ministeriöitä – ei vähiten sosiaali- ja terveysministeriötä, jonka vastuualalla oleva tulkkauspalvelu ei toimi aina lain tarkoittamalla tavalla yksilöllisiä tarpeita toteuttaen.

Kielipoliittisen ohjelman (2022) toimenpiteet viittomakielten osalta eivät ole juurikaan edistyneet lukuun ottamatta oikeusministeriön toteuttamaa toista viittomakielibarometria (2024, julkaisutilaisuus keväällä 2025). Oikeusministeriön toteuttaman kuurojen ja viittomakielisten totuus- ja sovintoprosessin valmistelu vei v.2024 paljon ministeriön resursseja ja vaikka sen ainutlaatuisuus ja tärkeys ymmärretään kyllä, on valitettavaa, ettei resursseja jäänyt muuhun, kuten vaikkapa viittomakielilain arviointiin.

Kieliyhteisön omasta aloitteesta noussut suomenruotsalaisen viittomakielen elvytysohjelman valmistelu yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriön sekä ohjelman laatiminen mm. opetushallituksen kanssa (julkaisu syyskuussa 2025) on niin merkittävä toimi, että olisi ollut syytä nostaa se opetus- ja kulttuuriministeriön osalta näkyviin.

Lisäksi nostamme esiin kaksi muuta viittomakielisiä keskeisesti koskevaa lausumaa: Varhaiskasvatuslain uudistus HE 40/ 2018 vp – EV 67/2018 vp 4 sekä Vammaispalvelulain ja eräiden siihen liittyvien lakien voimaantulon lykkäämistä koskeva lainsäädäntö HE 9/2023 vp – EV 7/2023 vp.

Varhaiskasvatuslain uudistus HE 40/ 2018 vp – EV 67/2018 vp 4

"4. Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto ryhtyy toimiin siten, että viittomakielisten oikeus saada varhaiskasvatusta omalla äidinkielellään, joko suomen tai ruotsin viittomakielellä, turvataan."

Opetus- ja kulttuuriministeriön selvityksessä todetaan: "Orpon hallitusohjelmassa todetaan, että kotoperäisten vähemmistökielten, erityisesti saamen kielten, karjalan kielen, romanikielen ja kotimaisten viittomakielten asemaa halutaan vahvistaa. Hallitus selvittää, miten viittomakielisten lasten asemaa varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa voidaan vahvistaa."

Hallitusohjelman kirjaus käsittää siis myös perusopetuksen.

Oppimisen tuen uudistuksen rinnalla olisi tullut huomioida viittomakieltä käyttävien kuurojen ja kuulovammaisten oppilaiden risteävät tarpeet: ilman viittomakielistä opetusta (POL 10 §) on riskinä, että oppilaan arvioidaan tarvitsevan raskaitakin tukitoimia. Tukitoimet ilman ymmärrystä viittomakielisyydestä eivät välttämättä kohdistu oikein Viittomakielen tulkkaus pitäisi ymmärtää toissijaiseksi tavaksi turvata kielellistä saavutettavuutta. Tulkkaus ei voi korvata viittomakielellä annettua opetusta, koska käytetty kielen muoto on erilainen.

Kuurojen Liitto ry on pyytänyt ministeriöltä tilannetietoa hallitusohjelman kirjauksen etenemisestä 27.11.2024. Koska tarkempaa tietoa tämän liitolle tärkeän kohderyhmän aseman selvityksestä ei tuolloin saatu, liitto vaati selvityshenkilön asettamista. Seurantakokous asiasta on vasta 9.9.2025 samaan aikaan perustuslakivaliokunnan kokouksen kanssa.

Kuurojen Liitto ry haluaa todeta, että Opetushallituksen Viittomakieliset lapset varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa -oppaan (päivitetty 2023) uudistamistyössä ovat olleet vahvasti mukana asiantuntijat Kuurojen Liitto ry:stä sekä Jyväskylän yliopistosta ja Niilo Mäki Instituutista (VIKKE-hanke).

Vammaispalvelulain ja eräiden siihen liittyvien lakien voimaantulon lykkäämistä koskeva lainsäädäntö HE 9/2023 vp – EV 7/2023 vp

"3. Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto varmistaa hyvinvointialueille riittävät resurssit vammaisten ihmisten tarpeenmukaisten palvelujen turvaamiseksi."

Kuurojen Liitto ry toteaa, että uusi sääntely on teoriassa hyvä ja voisi toteuttaa YK:n vammaissopimusta viittomakielen käytön turvaamisen näkökulmasta (soveltamisala ja § 7-8 Valmennus). Vammaispalvelulaki, joka tuli 1.1.2025 voimaan, määrittelee valmennuksena annetun viittomakielen perheopetuksen subjektiiviseksi oikeudeksi, joten kuuron ja kuulovammaisen lapsen sekä

hänen perheensä oikeus kieleen pitäisi nyt toteutua paremmin (ks. myös PeVM 10/2014). On silti valitettavasti todettava, että Kuurojen Liitto ry:n saamien asiakasyhteydenottojen perusteella (elokuuhun 2025 mennessä) viittomakieltä tarvitsevat kuulovammaisten lasten perheet näyttävät jäävän systemaattisesti ilman riittävää uuden lain mukaista viittomakielen perheopetuksen palvelua.

Kuurojen Liitto ry ja Vammaisfoorumi ry ovat kokoamassa vammaispalvelulain seurantatietoa hyvinvointialueilta.

YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien komitea on juuri antanut Suomen valtiolle tätä asiaa koskevan suosituksen (CRPD/C/FIN/CO/1, 26.8.2025, kohta 13 b).

Lopuksi

Kuurojen Liitto ry on huolissaan yhteiskunnan asenteiden kovenemisesta ja leikkausten vaikutuksista. Jo vuoden 2023 lopussa päättyi viittomakielisen hätäpuhelun pilotti ja sitä korvaamaan ajateltu hätäpuheluiden reaaliaikainen teksti RTT siirtyi toteutettavaksi vasta vuonna 2027. Vuoden 2024 lopussa päättyi STEA-rahoitteinen tekstipuhelupalvelu, joka oli kuuroille ainoa saavutettava puhelinasioinnin muoto, eikä mitään korvaavaa puhelinasiointitapaa ole tullut tilalle edes Kelan tulkkauspalveluun. STEA-rahoitusleikkaukset ovat kurittaneet myös Kuurojen Liitto ry:n toimintaa kovalla kädellä. Yhteiskunta ei tarjoa palveluja viittomakieliselle yhteisölle sen omalla kielellä, joten Kuurojen Liitto ry toimii monessa tilanteessa tietoaukkojen paikkaajana ja asiointitukena. Tietoa tarvitaan molemmilla kansallisilla viittomakielillä, suomalaisella ja suomenruotsalaisella viittomakielellä. Mikäli jokin viranomainen tarjoaa viitottua tietoa, se on yleensä vain suomalaista viittomakieltä, joka jättää uhanalaisen suomenruotsalaisen viittomakielen käyttäjät heikompaan asemaan (ks. myös CRPD/C/FIN/CO/1, 26.8.2025, kohdassa 41 annettu suositus informaation saavutettavuudesta).

Tiedonsaanti on jo nyt vakavasti vaarantunut eikä liitto pysty tälläkään hetkellä enää yhtä laajamittaisesti palvelemaan jäsenistöään. Liiton aluetyön niukkenevat resurssit vähentävät erityisesti viittomakieltä käyttävien kuurojen vanhusten yksilöllistä neuvontaa, jonka seurauksena monella henkilökohtaisten asioiden hoito on vaikeutunut ja syrjäytymisriski kasvanut.

Sosiaali- ja terveysministeriön kanssa on käyty jo pidempää vuoropuhelua koko tulkkausta säätelevän lainsäädännön kokonaistarkastelun tarpeesta, sillä tulkkauksesta tai tulkitsemisesta on säädetty yli 20 eri laissa, osittain vain heikosti velvoittavalla tavalla. 5.6.2025 eduskunnan viittomakielten verkoston ja järjestöjen yhteisesti järjestämässä pyöreän pöydän keskustelussa sosiaali- ja terveysministeriön edustaja lupasi tulkkauspalvelun kokonaistilanteen arvioinnin valmistelun käynnistämistä. Tulkkauksen toteutuminen tarkoituksenmukaisesti on Kuurojen Liiton jäsenyhdistysten mukaan tärkein yhdenvertaisuutta takaava palvelu yhteiskunnassamme.

Kuurojen Liitto ry on tyrmistynyt oikeusministeriön alaisen viittomakieliasioiden neuvottelukunnan lakkauttamisesta keväällä 2025 vain yhden toimintakauden jälkeen. Yksi neuvottelukunnan tavoitteista oli tehdä viittomakielilain arviointia, mutta v.2024 asia jäi tärkeän kuurojen ja viittomakielisten totuus- ja sovintoprosessin käynnistämisvalmistelujen jalkoihin. Viittomakielisiä koskevien asioita käsitellään jatkossa kieliasiain neuvottelukunnassa. Tämä ei ole riittävä ratkaisu ja jättää viittomakielisten asiat ryhmän pienuuden vuoksi heikkoon asemaan. On olennaista muistaa, että viittomakieltä käyttävät ovat yksi perustuslain 17 § 3. momentissa erikseen mainituista ryhmistä, joiden oikeudet tulee turvata lailla. Siksi on tärkeää, että saamelaiskäräjien ja romaniasioiden neuvottelukunnan rinnalla hallinnossa yhdenvertaisesti säilytetään viittomakielisten asioihin paneutunut ja viittomakielisten oikeuksia seuraava neuvottelukunta tai sitä vastaava elin.

Kuurojen Liitto ry haluaa lisäksi nostaa esille, että suomenruotsalaisen viittomakielen elvytysohjelma julkaistaan pian sekä suomenruotsalaisen viittomakielen oppimateriaalin tuottamisen hanke on juuri käynnistymässä. Nämä ovat merkittäviä panostuksia tämän uhanalaisen kielen säilymiseksi ja niiden jatkoseuranta on tärkeää.

Edellä olevista syistä Kuurojen Liitto ry katsoo, että perustuslakivaliokunnan lausuma ja edellä mainitut kaksi muuta lausumaa on syytä pitää voimassa. Liitto rohkenee toivoa, että myös sivistysvaliokunta ja sosiaali- ja terveysvaliokunta kuulisivat viittomakieliä koskevia näkemyksiä.